

INTRODUCERE

Omul are tangențe cu dreptul muncii încă de la nașterea sa, ca beneficiar al unor prestații sociale, se întâlnește cu el în procesul de învățământ, de instruire și pregătire profesională, devine la maturitate principalul subiect al dreptului muncii, pentru întreaga sa viață activă, fie ca salariat ori funcționar, fie ca angajat, și nu întrerupe relația cu această disciplină nici spre finalul existenței sale, ca pensionar¹.

Munca este o activitate care creează valori materiale și spirituale, fiind indisolubil legată de viața omului². Munca reprezintă o necesitate, sub aspect social.

Munca este privită, în general, nu ca scop în sine, ci ca o modalitate prin care omul tinde să își satisfacă necesități de ordin material și spiritual.

Alegerea, dobândirea și exercitarea unei profesii sunt etape importante în formarea și dezvoltarea personalității individului presupunând asimilarea de cunoștințe, dezvoltarea unor aptitudini, dinamică și exprimare axiologică, evaluare și autoevaluare, asumarea de responsabilități, confruntarea cu succesul sau eșecul, medierea între planul intim sau familial și cel profesional, etc. Activitatea profesională atrage provocări care țin de gestiunea resurselor și echilibrul individual, de dezvoltarea și valorizarea propriilor calități și competențe generale sau specifice, de capacitatea de a fi onest, competitiv, empatic, creativ, un bun comunicator³.

Oricare profesor, începând cu specialistul în educație fizică și încheind cu dascălul de informatică juridică, vă va spune la cursul său introductiv că fără disciplina domniei sale nu veți fi juriști.

¹ Dorneanu Valer, *Dreptul muncii. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 5.

² Ghimpu Sanda, Ștefănescu Ion Traian, Beligrădeanu Ștefan, Mocanu Gheorghe, *Dreptul muncii. Tratat*, volumul I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pp. 7-10.

³ Panaite Septimiu, *Dreptul individual al muncii*, Editura Hamangiu, București, 2017, p. 1.

Din perspectiva social-economică, forurile internaționale atenționează asupra faptului că mai mult de o treime din populația adultă a planetei își procură principalele mijloace de existență în baza unui contract individual de muncă.

Munca ocupă aproximativ jumătate din viața unui om¹, motiv pentru care pune o amprentă puternică asupra structurii personalității.

¹ Popa Val Vasile, *Dreptul muncii*, Editura All Beck, București, 2004, p. 5.

CAPITOLUL 1

DOMENIUL DE APLICARE A DREPTULUI MUNCII

Secțiunea 1.1. Munca și rolul ei în viața economică și socială

Ființele umane sunt singurele capabile să pună în lucru, prin forța lor de muncă, să valorifice eficient ceilalți factori de producție, respectiv resursele naturale și capitalul¹.

În Antichitatea elenă, munca era privită cu dispreț de către elita socială, fiind considerată nedemnă și degradantă. A munci presupunea o atitudine imorală, iar munca era privită ca o pedeapsă divină. Filozofii greci distingeau între preocupările libere și nobile, apanajul exclusiv al cetățenilor, exercitate în domeniul artelor, al științei, războiului sau politicii și munca umiltoare degradantă, care viza producerea efectivă a bunurilor necesare existenței materiale a omului, activitate ce era realizată de către sclavi sau de către membri de condiție inferioară a societății².

În Roma antică exista *locatio operarum* care reprezenta contractul prin care muncitorii închiriau serviciile lor (*operae suae*) unui patron, în schimbul plății unui salariu (*merces*), muncitorul care se plasează (se locat) la un patron se obligă să-i furnizeze acestuia un anumit număr de zile de muncă. Acest adevărat contract de muncă nu a avut niciodată la Roma o prea mare importanță, deoarece era folosită munca sclavilor și libertăților care trebuia să presteze un anumit număr de zile pe an (*operae*).

Ca element esențial *locatio operarum* putea avea ca obiect doar muncile necalificate, prestații nedeterminate retribuite în funcție de timpul lucrat. Așa

¹ Ciochină-Barbu Ioan, *Dreptul muncii. Curs universitar*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 3.

² Anechitoae Constantin, *Dreptul muncii și securității sociale. Curs universitar*, Editura Pro Universitaria, București, 2013, p. 58.

numitele operae liberales, activități prestate de avocați, medici, arhitecți, profesori nu puteau face obiectul unei locațion operarum¹.

Tot încă din antichitate a fost înțeleasă importanța procesului de muncă, acesta devenind indispensabil supraviețuirii și evoluției umane. Cu șase secole înaintea erei noastre, Focilide îndemna „Omule, oricine ai fi, muncește! Plătește-ți viața prin muncă!”².

Ilustrând atitudinea față de muncă în epoci diferite, profesorul Romulus Gidro îl citează mai întâi pe celebrul Hesiod cu afirmația sa „Nu este o rușine a munci, doar lenea este de ocară” pentru ca apoi să redea concepția lui Voltaire despre muncă și anume „activitatea lucrativă, manuală sau intelectuală – nu face decât să-l înnobileze pe individ și să-l păzească de trei mari rele: de plictiseală, de viciu și de nevoi”³.

Din perspectiva interesului economic – componentă a vieții economico-sociale, mobilurile sub forma scopurilor și năzuințelor indivizilor societății s-au manifestat diferit în timp.

Astfel, Aristotel subliniază că satisfacerea interesului economic se concretizează, în final, în „arta de a face bani”. Toma de Aquino, distanțându-se de cei care respingeau bogăția, subliniază că aceasta (bogăția) nu conține nimic condamnat, dacă este obținută cinstit, prin muncă și, în consecință, ierarhiile stabilite, indiferent de natura lor, dacă au la bază interese economice satisfăcute în mod cinstit, loial, sunt viabile, rezistente în timp.

Potrivit lui Adam Smith, interesul economic își așează coroana de atotstăpânitor asupra activității social-umane, în general prin aceea că el devine „mâna invizibilă care ghidează” întreaga dezvoltare a lumii⁴.

Acum aproape un secol se afirma: „Munca este o condiție a vieții. O suspendare, fie și parțială a muncii, paralizează organismul social și periclitează viața indivizilor, iar încetarea ei totală, fie și numai o săptămână, ar constitui o imensă catastrofă, asemănătoare cu cele inventate de romancierii pentru a descrie sfârșitul lumii. Inactivitatea este clar sinonimă cu moartea”⁵.

¹ Radu Mihnea-Dan, *Drept Roman*, Editura Pro Universitaria, București, 2015, p. 169.

² Cernat Cosmin, *Dreptul muncii. Curs universitar*. Ediția a V-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 20.

³ Gidro Romulus, *Dreptul muncii, curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 7.

⁴ Bratu Constantin, *Dreptul muncii. Partea generală*, Editura ArtPrint, București, 2004, p. 104.

⁵ Ștefănescu Ion Traian, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 12, apud, Basilescu Aristide, *Principii de economie politică*, vol. II, București, 1926, p. 11.

Secțiunea 1.2. Definiția dreptului muncii, sensul termenului de muncă și motivația acesteia

Minți geniale ale umanității au definit și caracterizat munca.

Astfel, pentru Mihai Eminescu, munca reprezintă legea lumii moderne, care nu are loc pentru leneși, temelul unui stat, bogăția unui popor.

Pentru Samuel Smiles, ea este legea existenței noastre, principiul viu care face să progreseze indivizii și națiunile, una din condițiile fericirii în care leneșul poate să nu vadă decât o pedeapsă, dar omul înțelept, o binecuvântare.

Dreptul muncii, ca ramură a sistemului dreptului este strâns legată de noțiunea de muncă.

Din păcate, uneori munca poate însemna și înstrăinare, asuprire, luptă pentru existență, cauză de frustrări, de boli fizice și psihice. Este cazul, în special, al muncii forțate, obligatorii, impuse prin constrângere.

Cu toate acestea, fără muncă dezvoltarea individului și a societății în ansamblul ei este de neconceput¹.

În doctrină², dreptul muncii a fost definit ca fiind ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile patrimoniale individuale și colective stabilite între angajatori și salariați generate de prestarea muncii.

Termenul „muncă”³, provenit din slavonă „monka”, are mai multe sensuri. Un prim sens, principal, este acela de „activitate îndreptată spre un anumit scop, în procesul căreia omul efectuează, reglementează și controlează, prin acțiunea sa, schimbul de materii dintre el și natură pentru satisfacerea trebuințelor sale”, dar și rezultatul acestei activități – „folos material, bun agonisit prin lucru, agoniseală, câștig, profit”. Cu sens secundar, prin muncă se înțelege ocupație, îndeletnicire, efort de a realiza ceva. La figurat, ea poate însemna colectivitatea muncitorilor (munca și capitalul). Munca poate fi percepută ca o acțiune liberă, creatoare, dar și

¹ Ghimpu Sanda, Țiclea Alexandru, *Dreptul muncii*, Editura All Beck, București, 2000, pp. 3-4.

² Moțiu Daniela, *Dreptul individual al muncii*, ediția a 2-a, Editura C. H. Beck, București, 2012, p. 1. Pentru alte definiții, a se vedea, Ștefănescu Ion Traian, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 37 și urm.; Țiclea Alexandru, *Tratat de dreptul muncii: legislație, doctrină, jurisprudență*, Ediția a VII –a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 14 și urm.; Gidro Romulus, *Dreptul muncii, curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 15 și urm.

³ Pătrașcu Denisa-Oana, *Drept social. Curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 13; apud Țiclea Alexandru, *Tratat de dreptul muncii: legislație, doctrină, jurisprudență*, Ediția a VII –a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 29.

ca o obligație. Termenul poate semnifica și durere¹ sau suferință (fizică sau morală), chiar tortură.

În etimologia din limba română întâlnim cel puțin două accepțiuni ale muncii: lucru (latinescul *lucrum*) care înseamnă câștig și deci motivația imediată a celor ce lucrează este câștigul; munca – semnifică o activitate neplăcută, o traducere a slavului *trud*, *trudește*, etc., muncesc din greu și de multe ori fără rezultat, fără câștig. Ambele noțiuni rămân pe deplin valabile și astăzi, uneori cine muncește nu câștigă, nu are timp să câștige. Câștigul mai rapid și mai facil ține de noile activități lucrative (mai ales cele speculative, comerciale, etc. și nu neapărat productive, acestea solicită însă inteligență, gândire, acțiune rapidă și nu neapărat efort fizic).

Din cele prezentate rezultă că, în comportamentul uman există și factori iraționali sădiți adânc în om, care coexistă însă cu cei rezonabili, raționali și de bun simț².

Suștinem principiul potrivit căruia, în orice profesie banul trebuie să fie o consecință și nu o premisă, pentru că dacă îți faci din ban un zeu, în final vei fi dezamăgit.

Secțiunea 1.3. Obiectul dreptului muncii

Obiectul de reglementare al dreptului muncii, element indispensabil pentru existența unei ramuri de drept, îl constituie, în primul rând, relațiile sociale de muncă născute în urma încheierii unui contract individual de muncă, cât și raporturi juridice denumite conexe, derivate din contractul individual de muncă încheiat, precum ar fi:

- raporturile privind protecția muncii;
- raporturile privind pregătirea și perfecționarea profesională a salariaților;
- raporturile privind funcționarea și atribuțiile sindicatelor;
- raporturile privind jurisdicția muncii, ș.a.

Între părțile raporturilor juridice ale muncii se nasc atât relații individuale, cât și colective de muncă ca efect al încheierii unor contracte colective de muncă, a stabilirii unui dialog social între parteneri care au calitatea de subiecte colective de drept³.

¹ Se vorbește astfel de „durerile facerii” (*travaliu*).

² Bratu Constantin, *Dreptul muncii. Partea generală*, Editura ArtPrint, București, 2004, p. 102.

³ Gidro Romulus, *Dreptul muncii, curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 15.

Având în vedere diversitatea relațiilor sociale, care compun obiectul dreptului muncii, acesta nu poate fi considerat nici exclusiv privat, dar nici numai public, el prezentând caracterul unui „drept mixt”¹.

Dreptul muncii este privat² deoarece, în principal, este dreptul contractelor (individuale și colective) de muncă.

Este public întrucât este și dreptul funcției publice, reglementând relațiile sociale de muncă (de serviciu) nu doar a diferitelor categorii de funcționari publici, dar și cel a magistraților, demnitarilor, diplomaților, etc. În plus, statul, ca actor al domeniului social, intervine pe piața muncii pentru reglarea acesteia și în relațiile de muncă în scopul protejării angajaților, organizează formarea profesională, reglementează securitatea și sănătatea în muncă, asigură inspecția muncii și jurisdicția muncii, etc.

Având în vedere dispozițiile art. 1 și 2 din Codul muncii-Legea nr. 53/2003, acestea reglementează numai acele raporturi de muncă întemeiate pe un contract individual de muncă, deci orice alte raporturi juridice de muncă neîntemeiate pe un contract individual de muncă nu fac parte din dreptul muncii³.

În opinia doctrinarului Ion Traian Ștefănescu, în România – tabloul sintetic al raporturilor juridice de muncă și al amplasării lor ca obiect de analiză în diverse ramuri de drept este următorul:

- raporturile de muncă întemeiate pe contractul individual de muncă (inclusiv cele ale cooperatorilor) fac parte, în principal, din obiectul dreptului muncii;
- raporturile de muncă ale funcționarilor publici fac parte, în principal, din obiectul dreptului administrativ;
- raporturile de muncă ale magistraților sunt analizate doar tangențial în dreptul constituțional;
- raporturile de muncă ale demnitarilor sunt analizate, la fel, doar tangențial în dreptul constituțional.

¹ Țiclea Alexandru, *Tratat de dreptul muncii: legislație, doctrină, jurisprudență*, Ediția a VII –a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 15; Firou Dumitru V., *Dreptul muncii*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2005, p. 9.

² Ghimpu Sanda, Ștefănescu Ion Traian, Beligrădeanu Ștefan, Mocanu Gheorghe, *Dreptul muncii. Tratat*, volumul I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pp. 8-9.

³ Gheorghe Monica, *Dreptul individual al muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 9.

Situația lucrătorilor independenți și semi-independenți este cantonată în normele dreptului civil.

Munca poate fi fizică – este cazul muncitorilor (lucrătorilor manuali), intelectuală, în cazul medicilor, inginerilor etc. sau artistică, în cazul actorilor¹.

Codul muncii² reprezintă o culegere de legi dintr-un anumit domeniu al dreptului; Codul muncii – ansamblu de norme care reglementează raporturile de muncă; culegere de norme referitoare la un anumit domeniu de activitate.

În doctrină³ se susține că dreptul muncii nu se aplică liberilor profesioniști și nici celorlalte persoane care desfășoară activități independente sau în baza unor legi speciale ori sunt membrii ai consiliilor de administrație, cenzori, consilieri locali și județeni, experți, arbitrii, mediatori, autori, etc.

Secțiunea 1.4. Subiectele dreptului muncii

În ramura dreptului muncii subiectele de drept sunt titularii drepturilor și obligațiilor specifice relațiilor de muncă.

Principalele subiecte ale dreptului muncii⁴ sunt:

- persoana fizică care are capacitatea juridică de a încheia un contract individual de muncă, în speță angajatul (salariatul);

- angajatorul, persoana fizică sau juridică la care angajatul (salariatul) se încadrează prin contract individual de muncă să presteze o muncă în schimbul unui salariu plătit de acesta din urmă;

- sindicatele, ca subiect colectiv, au un rol însemnat atât în crearea și dezvoltarea dreptului muncii, dar și în desfășurarea concretă a raporturilor de muncă și a contractelor de muncă, individuale și colective;

- patronatul respectiv, organizațiile profesionale ale angajatorilor având rolul de partener de dialog și negociere cu sindicatele;

- statul prin Ministerul Muncii și Justiției Sociale, respectiv Inspekția Muncii, Agenția Națională pentru Plăți și Inspekție Socială, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Autoritatea Națională pentru Protecția

¹ Țiclea Alexandru, *Tratat de dreptul muncii: legislație, doctrină, jurisprudență*, Ediția a VII –a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 344.

² <http://dexonline.ro>

³ Athanasiu Alexandru, Volonciu Magda, Dima Luminița, Cazan Oana, *Codul muncii. Comentarii pe articole, vol. I, Articolele 1-107*, Editura C. H. Beck, București, 2007, pp. 2-3.

⁴ Dorneanu Valer, *Dreptul muncii. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2012, pp. 53-55.